

עידית לבבי גבאי - 'נשים יוצרות מציאות - עמק יזרעאל'

"המשפחה הבאה" / אליהו רפורט 1921 | מתוך: קהליתינו עמ' 149-150

" אחיותינו שוויתרו, לשם החברה, על פרטיות התלבושת, ויתרו ביחד עם זה, שלא מדעת, על חלק חשוב מפרטיות הגוף.

כי אנחנו – הדור אשר אינו ראוי להציץ מבעד ללבוש, דור שאינו זכאי עדיין לראות את הגופות. על כן נדבקים קשרי אהבה, אי מוכרים, ועדינים כהזייה, בבגדים, וטועים מאחת לשנייה ..].

[...] אותו הבגד המשותף, שנוסף לזה הוא משמש לחברי 'השומר הצעיר' המשך של החולצה האפורה, הוא אחד מאלפי הפריטים הבלתי נתפסים, שעושים את כל האחיות גוף אחד, פלג אחת."

תערוכה זו בשבילי היא ציון חשוב, הרחבת מעגל, בדרך אמנות של 25 שנה. ב-1995 הצגתי תערוכה קטנה בגלריית הקיבוץ באוצרות של טלי תמיר שקראתי לה " עיניים של חלוצה". התערוכה זכתה באופן מפתיע לתהודה רבה והפכה לציון דרך משמעותי ביצירתי בה הובהרה לי נקודת המבט הארכימדית ממנה יצאתי למסע חקר ויצירה היונקים השראתם מעולמן. של החלוצות והחלוצים בכלל ומסיפורי המשפחה והביוגרפיה הפרטית שלי כבת קיבוץ מרחביה, דור שלישי, בפרט. לא ארחיב אך אציין שבעת ההיא, בשנות ה-90 של המאה ה-20, בשיח האמנות הישראלית, תכנים אלו ובמיוחד נקודת המבט הנשית שבהם, היו אפופים בשתיקה ובאלם ויזואלי.

בתערוכה 'נשים יוצרות מציאות - עמק יזרעאל' אני מציגה שני מקבצי יצירות:

1. בבית חנקין בכפר יהושע:

5-1994 - מקבץ עבודות מוקדמות מסדרת העבודות "עיניים של חלוצה"

יצירות אלו הוצגו בגלריית הקיבוץ ב-1995 והן מסמנות את הנסיונות הראשונים שלי לבקוע, לסמן, ולנסות להבין ולהגיע לעולמן ותודעתן של החלוצות. הדמות שנתנה לי השראה ושמשה לי כמקרה פרטי לחקר הפרדיגמה הנשית- חלוצית הייתה סבתי – **סוניה לבני לבית שטוק סדן**. סוניה נולדה ב-1900 בגליציה בעיר ברודי. בילדותה חוותה את האנטישמיות ובנערותה הושפעה מהתנועות החלוציות ומחזיון 'בנין הארץ' ומצאה את דרכה לארץ ישראל. בשנת 1919 היתה מהנשים הראשונות של העליה השלישית שעלו לישראל במסגרת קבוצת השומר הצעיר ואת דרכה בארץ החלה בגדוד העבודה על כביש טבריה- טבחה. ב-1927 כשהיא כבר נשואה ואם לשני ילדים קטנים, הצטרפה לקבוצה בהנהגתו של מאיר יערי שב-1929 מייסדת את קיבוץ מרחביה בעמק יזרעאל. סוניה הזדהתה עם המפעל הקיבוצי-חלוצי בכל רמ"ח איבריה, הן הפיזיים והן הנפשיים-רוחניים. היא הייתה 'הפועלת' האולטימטיבית. עבדה כ-50 שנה בלול והאמינה שעם כל ביצה שהיא אוספת היא גואלת את הארץ. באותו הזמן נהגתי לומר: "שאני רוצה לעשות יצירות כאלו שאם סבתי, סוניה החלוצה, הייתה אמנית... כך היו נראות יצירותיה" .. רציתי לייצג אותה בעולם השיח - בתרבות ובאמנות. ומה זה אומר? זה אומר שאני לומדת את קורותיה לפרטיהם וחוקרת את עולמה ומחשבותיה.. אני מפענחת את יחסה הסגפני לתרבות החומר והסתפקותה במועט, וכן אני מנסה לפענח את יחסה לגוף ולנשיות שלה.

היצירה 'גלויה' (1990) הפותחת מקבץ זה היא מעין כתב חידה ראשון. במרכז גליון לבדיקת עיניים בו כתוב: "Start here by testing your sight" בתרגום לעברית: " התחל כאן, מבדיקת הראיה שלך" משפט זה בין היתר מייצג את ההתלבטות והשאלות שהעסיקו אותי בתחילת הדרך - איך אני צריכה להסתכל על הסיפור הנשי- חלוצי ? מאיזו נקודת מבט ?

תשובה מסויימת נמצאת ביצירה זו ומיוצגת באמצעות עטיפת הספר המודבקת למטה: "Early erotic photos" בהוצאת הספרים הגרמנית - Taschen. הספר הכיל 30 גלויות של צילומים שנעשו בסוף המאה ה-19 ותחילת המאה ה-20. הדוגמנים והדוגמניות בספר זה בד"כ כלל היו ממעמד נמוך ונוצלו לצורך הצילומים. מי שמסתכל בהם טוב יכול לראות את גבול הניצול וההשפלה החבויים בהם. בנראטיב היהודי- חלוצי- ציוני היחס לגוף האישה העירום נפגש בין כמה צירים; בציר היהודי מסורתי נמצא את הערך של 'כבוד בת המלך פנימה' ואיסור המבט השמור רק לבעלה..ערך זה קיבל ביטוי בדבריה של סוניה שכך אמרה: " ..אנחנו חונכנו לסובלימציה" (להתאפקות, הדחקה ושליטה ביצר). הציר השני יסודו במאורעות המאה העשרים בהם הגוף העירום, הנשי- יהודי, עבר וחווה את שיאי ההשפלה האנושית כפי שהתבטאה במחנות ההשמדה בהם הקורבנות הופשטו מבגדיהן וגולחו משערותיהן.

כך שהמטען, במימדיו השונים, מורכב וסבוך.

2. בגלריה 'מירווח' בקיבוץ הרדוף:

2020 – מקבץ עבודות חדשות - 'אָלְגֵיהַ לְמִשְׁפָּחָה הַגְּדוֹלָה' + איקונה אישית

לשלוש העבודות הגדולות (העיגולים השחורים) אני קוראת בשם משותף 'אָלְגֵיהַ לְמִשְׁפָּחָה הַגְּדוֹלָה' ואותן אני מקדישה לכל הנשים שהיו בקבוצת 70 המייסדים. ות של קיבוץ מרחביה בעמק יזרעאל. (ראו צילום מהעליה לקרקע ב- 1929 המשובץ בעבודה הימנית)

נשים אלו עזבו בגיל צעיר את ארץ מולדתן, את משפחותיהן, עלו לארץ והצטרפו לקבוצות החלוציות. הן החליפו את המשפחה הביולוגית ב'משפחה האידיאולוגית'. או כפי שהן כינו זאת- 'המשפחה הגדולה'. וכפי שמעיד ורואה אותן אליהו רפפורט בטקסט הפותח דף זה:

" כל האחיות גוף אחד, פֶּלֶה אחת."

נשים שמהיבטים רבים ויתרו על פרטיותן והפכו ל'אחיות' במסדר החלוצי למען 'בנין הארץ'.
בשבילי כל הנשים האלו הן גיבורות - גיבורות אנונימיות, שנשאו על גבן את המפעל הקיבוצי-חלוצי בעבודת כפיים, בעמל היומיום ובשתיקה מתמסרת.

העבודה הרביעית במקבץ זה – 'סוניה' – מוקדשת לסבתי - סוניה לבני לבית שטוק סדן שהשראתה ועיניה הבקיעו מעבודותי כבר לפני 25 שנה. בעבודה זו אני מבקשת לבדל אותה מ'הקבוצה' ולהצביע על יחידותה - בדיוקן איקוני-אישי שלה.

לסיכום – בעבודותי מתקיים מתח מתמיד בין הכללי לאישי. כבת הדור השלישי לחלוצות העמק, בתבניות העומק של תודעתי, 'האנחנו' מקדים את 'האני'. 'הקבוצה' היא הורתי. מתוך כך נגזרו המחוות, הבחירות והתכנים ביצירות המוצגות בתערוכה זו.

עידית לבבי גבאי
קרית טבעון
ימי הקורונה 2020